

Добрий пастир криворізької землі: життя і служіння протоієрея Автонома Лебедева (1863–1922)

Ієродиякон Митрофан (Божко),

магістр історії, член Православного молодіжного братства імені святителя Петра Могили, митрополита Київського і Галицького

На рубежі XIX – XX століть на Криворіжжі з'являється священнослужитель, який чи не найбільше прослужив у цьому краї і з іменем якого пов'язано чимало звершень, судячи з того, чим ми володіємо, хоча, напевно, це лише частина айсберга, прихованого від нас глибокими водами історії. Мова йтиме про настоятеля Миколаївської церкви Кривого Рогу і благочинного Широківського округу Херсонської єпархії протоієрея Автонома Лебедева. На превеликий жаль до нас дійшли лише уривчасті відомості з біографії священника, поодинокі фрагменти, які доводиться одна за одною збирати до купи. Однак, в результаті

перед нами постає велична картина життєвого шляху визначного криворізького пастиря.

Народився Автоном Лебедев 1863 року^[1] у переломні часи великих реформ Олександра II, які сколихнули всю Російську імперію і наклали свій відбиток на долю майбутнього батюшки. Намагаючись визначити родину, з якої походив Автоном, зауважимо, що здебільшого священники виходили з сімей священнослужителів, тому логічно припустити, що і він народився у сім'ї православного священника. Дану думку підтверджують «Херсонські єпархіальні відомості», в яких зустрічається багато людей на прізвище Лебедев серед священнослужителів та учнів духовних училищ і семінарій. Можливо, всі вони мали якісь родинні зв'язки, враховуючи багатодітність тодішніх сімей і те, що згадані особи служили в межах однієї єпархії. З огляду на те, що у кількох історичних документах ми зустрічаємо по батькові Автонома – Григорович^[2], можемо зробити висновок, що він народився в сім'ї священника Григорія Лебедева. З усіх священнослужителів з цим ім'ям у джерелах знаходимо лише одного – священника Григорія Лебедева, який на початку 70-х років XIX століття служив у Стефанівській церкві села Войнівка^[3] у Новопраському благочинницькому окрузі Олександрійського повіту Херсонської губернії.

Ведучи мову про родину Автонома Лебедева можемо з упевненістю стверджувати, що вона була багатодітною. З високою долею вірогідності, оперуючи відомими прізвищем та по батькові, можемо назвати його старших братів: Максим (1849 р. н.)[\[4\]](#), Захарія (1853 р. н.)[\[5\]](#) та Мануїл (1862 р. н.)[\[6\]](#). Як бачимо, Автоном був найменшим серед них, хоча, можливо, у нього були ще й сестри. Очевидно, сім'я була дуже обмеженою в засобах існування. Це видно з того, що старший брат Максим отримав лише домашню освіту, не маючи змогу продовжити подальше навчання, і в 16-річному віці (1865 року) змушений був стати псаломщиком[\[7\]](#), яким, через початкову освіту, залишався до кінця своїх днів. Краще доля склалася у Захарії, якого батьки спромоглися віддати на навчання до Одеської духовної семінарії[\[8\]](#). Що стосується Автонома, то початкову освіту він отримав, очевидно, вдома, разом зі своїм майже однолітнім братом Мануїлом.

1873 року родину Лебедевих спіткає горе – помирає батько і годувальник ієрей Григорій[\[9\]](#). Автоном стає сиротою у 10-річному віці. Родині доводиться дуже скрутно, і вона ледь-ледь зводить кінці з кінцями. На цей час старший брат Максим вже служив псаломщиком, а Захарія навчався в Одеській духовній семінарії і закінчив 3-й клас. Щоправда, навчання давалося йому не дуже легко – він вчився по другому розряду. Зокрема, при переході з 5 у 6 клас він набрав 21 бал з 30 можливих[\[10\]](#). Восени 1874 року Захарія починає викладати у недільній школі при семінарії, за що в кінці навчального року отримав грошову винагороду в сумі 8 рублів[\[11\]](#). У 1874 році з Єлизаветградського духовного училища до Одеської семінарії вступає Платон Лебедев[\[12\]](#). Напевно, він також був сином отця Григорія, оскільки одразу після вступу визначенням Педагогічного зібрання Правління семінарії був прийнятий на казенне утримання через сирітство[\[13\]](#). Оскільки до семінарії приймалися люди після 4 класів духовного училища, куди вступали в 10-річному віці, можемо підрахувати, що Платон народився 1860 року. В семінарії він також навчався за другим розрядом[\[14\]](#).

Повертаючись до постаті Автонома Лебедева можемо вказати, що у рік смерті батька він вступив до Єлизаветградського духовного училища. Про його особливу схильність до науки свідчить те, що при переведенні 1875 року в 3 клас він навчався за 1 розрядом[\[15\]](#). По закінченні училища в 1877 році Автоном вступив до Одеської духовної семінарії, де вже рік не без успіху навчався його брат Мануїл, набравши 26 балів з 30 можливих при вступі[\[16\]](#). Разом з ним Автоном закінчив Одеську духовну семінарію 1883 року за 1 розрядом, і обидва брати були удостоєні звання студента семінарії[\[17\]](#). Крім того, за успіхи у навчанні і благонравії Мануїл був нагороджений книгою «Слова Высокопреосвященного Димитрия, изданные в Ярославле», а Автоном похвальним відгуком керівництва семінарії[\[18\]](#). Окремо слід відмітити, що визначенням Педагогічного зібрання Правління Одеської духовної семінарії від 17 червня 1883 року було прийнято рішення видати Мануїлу та Автоному Лебедевим по 20 рублів, взявши до уваги, що вони заслуговували допомоги за своєю бідністю і нагороди за свої успіхи і поведінку[\[19\]](#).

Намагаючись підсумувати наведені вище відомості спробуємо охарактеризувати особистість Автонома Лебедева. Очевидно, це була дружелюбна людина зі стійкими моральними якостями, з повагою до старших, завжди готова прийти на допомогу. Зростання в бідній багатодітній сім'ї виховало в ньому скромність і жертвність. І як видно, ці риси бачили в ньому і відзначали оточуючі. Судячи з успіхів у навчанні можемо стверджувати, що Автоном був дуже працелюбним і начитаним, здатним до самоосвіти і свідомим за переконаннями. Він напевно досить чітко усвідомлював свої можливості, місце в суспільстві та майбутнє у ньому, і тому розумів, що свою долю необхідно брати у власні руки.

Отже, Автоном Лебедев закінчив семінарію у 20-річному віці. Одразу ж 1883 року він був посвячений у псаломщики і згідно з власним проханням призначений Херсонським єпархіальним правлінням на посаду псаломщика церкви села Іваньківці Олександрійського повіту[20], де прослужив до літа 1884 року, коли був звільнений за власним проханням[21]. Наступне місце його служіння нам не відоме, але саме в цей час відбувається важлива подія в його житті – він вступає у таїнство шлюбу. Майбутній священик поріднився також з священицькою родиною. Він одружився на старшій доньці священика Димитрія Синицького, який служив у селі Макарихи і був благочинним церков 2 Олександрійського округу. Про це ми можемо довідатися з некрологу отця Димитрія, який помер 23 листопада 1896 року. У ньому Автоном Лебедев називається старшим зятем покійного[22]. Обраницю Автонома звали Єлизавета. Вона також навчалася в Одесі, в єпархіальному жіночому училищі[23]. Знаючи, що станом на 1931 рік їй було 65 років[24], можемо визначити дату її народження – 1866 рік. Таким чином, вона була на 3 роки молодша за свого чоловіка. Подібно до нього вона також зростала в багатодітній та малозабезпеченій сім'ї і з малечку пізнала всі скорботи і турботи нужденного життя[25]. Так Господь звів разом дві душі, аби вони спільно долали всі труднощі на земному шляху.

1885 року Автоном Лебедев був рукоположений в сан священика[26]. Місце його першого служіння нам, нажаль, достеменно не відоме. На сторінках джерел ім'я отця Автонома з'являється лише в березні 1888 року, коли він фігурує вже в якості священика Покровської церкви села Губівка, виконуючого обов'язки благочинного церков Губівського округу[27] Олександрійського повіту. В даному випадку слід звернути увагу на те, що молодий священик, якому ще не виповнилося й 3 років після ієрейської хіротонії і 25 років від народження, вже виконував обов'язки благочинного. Ця обставина може свідчити про той високий авторитет, який він здобув серед своїх співбратів та в очах єпархіального начальства, і який міг бути викликаний лише благочестивим і сумлінним служінням Богові і людям, і, разом з тим, добросумним сімейним життям. Адже йому належав нагляд не за одним лише приходом, а за церквами і священиками цілого округу.

Далі отець Автоном випадає з нашого поля зору майже на 10 років. Наступна згадка про нього пов'язана з появою на Криворіжжі. У лютому 1897 року він був

призначений священником Покровської церкви на Карнаватці[28] замість першого настоятеля храму отця Іоанна Пухальського[29]. З цього часу життя батюшки тісно переплітається з Кривим Рогом. На місці нового служіння він починає знайомитися з укладом та специфікою місцевого життя і активно приступає до виконання своїх пастирських обов'язків. Показово, що вже того ж року він був визнаний одним з кращих законовчителів шкіл грамоти у Херсонському повіті[30].

Однак, служіння отця Автонома при Покровській церкві було не довгочасним. У головному Миколаївському храмі Кривого Рогу 21 лютого 1897 року помер настоятель священник Іоанн Бабура, благочинний Широківського округу Херсонського повіту Херсонської губернії. Для містечка і краю це була величезна втрата, оскільки ця людина зробила багато корисного в справі будівництва нових храмів, відкриття початкових навчальних закладів та активної підтримки усіх благодійних церковних і громадських починань[31]. Ясна річ, місце покійного мав зайняти авторитетний священник, знайомий з місцевим життям та подібний до свого попередника за особистими якостями. Тому 28 березня 1897 року ієрей Автоном Лебедев був переміщений на місце першого священника Миколаївської церкви Кривого Рогу і одночасно призначений благочинним Широківського округу. Це було вже четверте місце його священницького служіння[32].

На час призначення отця Автонома парафія Миколаївської церкви була найбільшою в регіоні. Станом на 1901 рік вона нараховувала 7329 осіб православного віросповідання, а також 40 розкольників та 18 шалапутів (всього – 7387 осіб). Крім Кривого Рогу до неї входили присілки Бажанове, Катеринівка та Гданцівка (у Катеринославській губернії)[33]. В 1903 році у парафії числилось 7859 осіб[34], а в 1906 році – 7135 осіб православного віросповідання, 45 розкольників та 16 шалапутів (всього – 7196 осіб), які проживали в Кривому Розі, Катеринівці (Довгинцевому) і Гданцівці (Бажанове відійшло до іншої парафії)[35]. У зв'язку з такою кількістю віруючих мешканців, до штату Миколаївської церкви належало 2 священника, 1 диякон і 2 псаломщика[36].

Однак, наявний стан речей не задовольняв духовних потреб Миколаївської громади належним чином і вимагав невідкладних дій. У зв'язку з цим отець Автоном почав клопотатися перед єпархіальним керівництвом про дозвіл на будівництво в Кривому Розі нового храму. І 1904 року, на кошти прихожан, починається зведення Вознесенської церкви на однойменній площі. Вона була збудована у класичному російському стилі і мала двохярусну дзвіницю. Фасади були оформлені пілястрами, що несли спрощений антаблемент, який закінчувався широким завершальним карнизом невисокого фронтона. У вікнах були вітражі з кольорового скла. Довжина храму складала 30 м, висота куполу в обрізі хреста – 28 м, висота дзвіниці – 32 м. Головний дзвін, виготовлений майстром Францом Скопинським, мав вагу в 100 пудів. Це була найбільша церква містечка – справжня окраса краю. З відкриттям Вознесенської церкви громада Миколаївського храму, до якого вона була приписана, нарешті могла полегшено зітхнути. Богослужіння в

новій церкві здійснював сам отець Автоном, як настоятель парафії, та його помічник священник Василій Панкеєв. Очевидно так продовжувалося до 1913 року, коли у Вознесенський храм було призначено окремого священника – Пантелеймона Рибальченка[37]. Мабуть саме за справу відкриття нового храму, де під наглядом і контролем перебували всі етапи будівництва споруди та оздоблення інтер'єру, отець Автоном з благословення правлячого архієрея у 1905 році був нагороджений золотим наперсним хрестом[38].

Окремої уваги заслуговує викладацька та просвітницька діяльність причту Миколаївської церкви та отця Автонома особисто. На початку ХХ століття у межах парафії знаходилися міністерська двохкласна, земська та дві церковно-приходські школи[39]. Ієрей Автоном Лебедев був завідуючим та викладачем Закону Божого у церковно-приходській школі при Миколаївській церкві в Кривому Розі, де навчалось 48 хлопчиків та 32 дівчинки, і в церковно-приходській школі на Гданцівці, де вчилася 63 хлопчиків і 29 дівчаток. Разом з другим священником Василієм Панкеєвим він також викладав Закон Божий у земській школі, в якій нараховувалося 374 хлопчиків і 209 дівчаток[40]. Стараннями настоятеля рівень викладання в церковних школах був досить високим. Показово, що в серпні 1897 року херсонське єпархіальне начальство постановило брати плату за навчання в Криворізькій Миколаївській церковно-приходській школі[41]. 1902 року вона була визнана зразковою і однією кращих в Херсонському повіті[42]. В школі викладалися Закон Божий, російська мова, чистописання, арифметика, спів та слов'янське читання[43]. Однак, не лише навчальні завдання стояли перед отцем Автономом. Особливої уваги вимагало і належне духовно-моральне виховання молодого покоління. А в переломні роки початку ХХ століття перейматися було чим. Зокрема, 5 лютого 1904 року біля огорожі Миколаївської церкви учні знайшли листівки і брошури революційного змісту. У квітні – травні в земській і церковній школах Кривого Рогу велась революційна пропаганда. Між іншим, на співанках церковного хору розучувалися революційні пісні. Робота проводилася членами Криворізької організації РСДРП[44]. І в даному разі справа полягала не лише в збереженні громадського спокою, але й в утриманні дитячих і юнацьких сердець від спокус сумнівними цінностями та примарними ідеями.

1908 року в Кривому Розі відкривається новий професійний навчальний заклад – Комерційне училище. На запрошення директора В'ячеслава Григоровича Морачевського священник Автоном Лебедев провидить в ній заняття Закону Божого[45]. З 1912 року він залучає до викладацької діяльності в училищі свого наступника у Покровській церкві на Карнаватці священника Діодора Якубовича, разом з яким працює над духовним формуванням учнівської молоді[46].

Глибока любов отця Автонома до церковної старовини та рідного краю проявилися в його дослідженнях, присвячених храмам Херсонської єпархії. Разом з ієреєм Діодором Якубовичем він уклав довідник, в якому містилася історична і статистична інформація про парафії і храми єпархії, а також біографічні відомості

про її священнослужителів. Слід зауважити, що була проведена дуже кропітка робота, адже книга охоплювала величезну територію Херсонської губернії. Праця вийшла у світ в Одесі 1906 року[47]. Звісно, вона потребує більш ретельного огляду, аніж просто згадка в біографії автора, але в даному разі обмежимося визнанням, що саме завдяки їй ми володіємо тією інформацією, яку використовуємо при написанні робіт не лише з церковної історії Криворіжжя.

Крім пастирського служіння, викладацької діяльності і дослідницької роботи, священник Автоном Лебедев виконував також важливі адміністративні функції в духовному відомстві. Як уже зазначалося, 1897 року він став благочинним Широківського округу, заступивши свого визначного попередника [священника Іоанна Бабуру](#). За доступними історичними джерелами батюшка прослідковується на цій посаді аж до 1914 року включно[48]. Проте не помилимося, якщо припустимо, що і в подальші роки він продовжував перебувати на посаді благочинного, враховуючі ті події, які згодом захлеснули всю країну. Дана обставина свідчить про той беззаперечно високий авторитет, який він мав серед духовенства округу, яке, бачачи в ньому добродішну і благоговійну людину, здібного адміністратора, мудрого порадника і чуйного помічника, впевнено і з довірою обирало його на цю відповідальну посаду. Природно, що це помічало і єпархіальне керівництво.

Спробуймо собі уявити обсяг відповідальності отця Автонома. Станом на 1901 рік до Широківського благочинницького округу Херсонського повіту Херсонської губернії входило 25 приходів у наступних населених пунктах: в містечках: Кривий Ріг (3 храми), Широке (2 храми), Велика Олександрівка (2 храми), Троїцьке (Сафонове); в селах: Новий Кривий Ріг, Олександродар, Андріївка, Новокурське, Сергіївка, Шестірня, Мала Олександрівка, Архангельське (Борозне), Старосілля, Блакитне, Заградівка, Давидів Бід, Новодмитрівка, Миколаївка 1, Миколаївка 2, Іванівка (Кочубея), а також церква на залізничній станції Довгинецеве[49]. Ця величезна за розмірами територія вимагала чималих зусиль з нагляду і контролю за належним облаштуванням храмової споруди, благоліпним відправленням богослужінь, благочесною поведінкою священно- і церковнослужителів. Крім того, будучи представником єпархіального начальства на місці, благочинний мав вирішувати можливі спірні питання, забезпечувати виконання розпоряджень правлячого архієрея, виявляти духовні та пов'язані з ними громадські потреби, які виникали у підвідомчих парафіях. У зв'язку з цим, слід зауважити, що завдяки трудам отця Автонома як благочинного, станом на 1906 рік було відкрито додатково по одному храму в Кривому Розі[50] та Малій Олександрівці[51], а також з'явилася нова церква у селі Авдотівка[52]. На 1912 рік було влаштовано храм у ще одному населеному пункті – селі Дрентелеве[53]. Таким чином, кількість церков у Широківському благочинницькому окрузі збільшилася до 29.

Наведений вище детальний перелік – не просто суха статистика. За кожним з храмів стояла не одна сотня, а то і тисяча, живих людей, і турботи отця Автонома

були продиктовані бажанням зробити для них доступними відправлення треб і богослужінь, відвідування шкіл та ін. у якомога ближчій місцевості. Навряд чи ми зможемо у повній мірі осягнути затрати душевних сил, які поніс батюшка в своєму служінні. За свої труди 1914 року він був возведений у сан протоієрея[54], що було великою рідкістю для Криворіжжя того часу.

Оглядаючи життєвий шлях отця Автонома Лебедева, не можемо залишити поза увагою приватне життя цього визначного пастиря. Від шлюбу з Єлизаветою Дмитрівною Синицькою у нього, станом на 1906 рік, було дев'ятеро дітей: п'ять хлопців віком 14, 13, 11, 9 і 5 років та чотири доньки віком 19, 16, 7 і 2 роки[55]. Всіх їх батьки намагалися виховати в християнському дусі та доброчесності. Можливо, вони, як і тато з мамою, навчалися в єпархіальних учбових закладах: хлопці в духовних училищах, а дівчата – у жіночих єпархіальних. Підтвердженням цьому може бути велика кількість учнів на прізвище Лебедев, які зустрічаються в історичних документах. Щодо матеріального становища сім'ї, можемо сказати, що отець Автоном разом з родиною проживав у будинку поблизу Миколаївської церкви по вулиці Церковній (сучасна Калініченко). Як священнослужитель, він отримував невелике жалування – 112 рублів на рік[56]. Хоча, ймовірно, йому виплачували окреме жалування за викладання у навчальних закладах Кривого Рогу.

Стосовно родичів, можемо вказати, що на 1906 рік старший брат отця Автонома – Максим Лебедев – так і продовжував служити псаломщиком. На той час він ніс послух у Миколаївській церкві села Плоске Олександрійського повіту. Це було вже дев'яте місце його служіння[57]. Наступний брат – священник Захарія Лебедев – був настоятелем Петропавлівської кладовищенської церкви, що на Балці, у місті Єлизаветграді. Він зарекомендував себе як енергійний та досвідчений педагог[58] і, зокрема, був членом Правління Єлизаветградського духовного училища[59]. Третій брат – священник Мануїл Лебедев – служив у Покровській церкві села Грузьке Єлизаветградського повіту[60]. Про Платона Лебедева жодних відомостей не збереглося. З родичів зі сторони дружини можемо назвати брата матушки Єлизавети – священника Григорія Синицького, який на той час служив в межах Широківського благочиння – у Троїцькій церкві містечка Троїцького (Сафонове) Херсонського повіту[61]. До речі, отець Григорій був одружений на доньці [священника Іоанна Бабури](#) – Людмили, з якою був повінчаний у Миколаївській церкві Кривого Рогу[62].

До кола близьких друзів отця Автонома належав [священник Діодор Якубович](#), його наступник по Покровській церкві на Карнаватці, а також співробітник по Комерційному училищу та співавтор довідника по Херсонській єпархії. Разом з тим, він був соратником отця Автонома по Широківському благочинню, оскільки виконував функції духовного слідчого[63]. Також близькою людиною був священник Василь Панкеев, з яким батюшка служив у Миколаївській і [Вознесенській](#) церквах Кривого Рогу та викладав у земській школі. До найближчого оточення належав і [священник Володимир Бабура](#), син попередника отця Автонома по служінню в

Миколаївській церкві та на посаді Широківського благочинного. Отець Володимир був настоятелем Різдва-Богородичного молитовного будинку в Кривому Розі та відомим широкому загалу публіцистом[64]. Крім того, батюшка перебував з ним у родинних зв'язках через свою дружину. Тісні контакти підтримувалися і з священником Павлом Дашкеєвим, настоятелем молитовного будинку на честь Різдва Пресвятої Богородиці в Новому Кривому Розі[65]. Про це свідчить та обставина, що навіть коли він переїхав до Єлизаветграду, члени родини продовжували листування з ним[66]. У тісному дружному колі отці збиралися на чашку чаю, обговорювали плани на майбутнє, ділилися враженнями від сучасності, яка не могла не викликати хвилювань.

З початком революційних подій 1917 року протоієрей Автоном залишається у своїй парафії. Такий висновок дозволяють нам зробити відомості про те, що він разом з матушкою помер та був похований у Кривому Розі[67]. Зрозуміло, яка доля чекала на служителів вітваря в умовах просування безбожної влади. Зокрема, у березні 1918 року в нелюдських тортурх був замучений на смерть настоятель храму Різдва Пресвятої Богородиці [священик Михаїл Пухальський](#). Він був похований на цвинтарі біля Миколаївської церкви[68] і очевидно, відспівування здійснив отець Автоном. Можемо лише уявити, як ця подія відгукнулася у серці батюшки і позначилася на стані його здоров'я, адже це була перша насильницька смерть священника в Кривому Розі – подія доти небачена. Напевно як благочинний округу він проявив участь у долі сиріт, які залишилися без батька та засобів до існування.

На цей час в сім'ї самого отця Автонома були живі шестеро дітей: двоє хлопців і чотири дівчини. Як бачимо, троє зі згаданих вище хлопців померли у молодому віці з невідомої нам причини. В живих залишилися два сини. Щодо одного з них збереглися певні відомості. Зокрема членський квиток Криворізького професійного вчительського союзу №126 від 15 липня 1919 року, виданий на ім'я Лебедева Василя Автономовича, повідомляє нам ім'я одного з синів протоієрея Автонома. Стають відомими його професія і рід занять – вчитель та викладання. Однак, за свідченнями родичів, обидва сини батюшки згодом загинули під час Громадянської війни, а про долю дочок жодних відомостей не збереглося[69].

У цей час починається відкритий наступ на духовенство Православної Церкви. Радянська влада всіляко намагалася скомпрометувати священнослужителів, вербувати з їх середовища агентів та інформаторів, а також розколювати їх на різні партії і течії. Окремим циркуляром НКВС УРСР оголошувалося, що житлові будинки для церковного причту могли бути реквізовані, а «служителі культу» виселені. Згодом, у жовтні 1921 року, священники взагалі були позбавлені всіх політичних прав[70], аби не мати змоги хоч якось дозволеними законом діями впливати на хід подій.

В таких жахливих умовах отцю Автоному доводилося доживати свій вік. Рік його кончини достеменно невідомий, але встановити його можемо маючи наступні відомості. За свідченнями священника Григорія Синицького, його сестра, матушка

Єлизавета Лебедєва, на 1923 рік вже була вдовою[71]. Оскільки 1922 року настоятелем Миколаївської церкви в Кривому Розі був призначений архімандрит [Онуфрій \(Гагалюк\)\[72\]](#) і зважаючи на те, що отець Автоном служив у храмі до свого останнього подиху, можемо припустити, що батюшка помер наприкінці 1921 – на початку 1922 року. Очевидно, протоієрей Автоном Лебедєв був похований на цвинтарі за вівтарем своєї церкви. Нажаль, місце його поховання на сьогодні невідоме.

Після смерті чоловіка Єлизавета Дмитрівна продовжувала жити в Кривому Розі при Миколаївському храмі. Зокрема, вона мешкала в церковному флігелі, а поруч в церковному домі проживав [єпископ Онуфрій \(Гагалюк\)](#). Про це свідчить отець Григорій Синицький, який приїздив провідати свою сестру та познайомився з владикою[73]. Священномученик Онуфрій у цей час активно боровся з розповсюдженням розколу обновленців і трудився над створенням окремого Криворізького вікаріатства[74]. Очевидно, матушка Єлизавета допомагала йому, ведучи домашнє господарство. В лютому 1941 року вона відійшла у вічність[75] і була похована в Кривому Розі.

Оглядаючи земний шлях протоієрея Автонома Лебедєва, можемо з упевненістю сказати, що він, як добрий пастир, всього себе віддав на служіння Богові і людям. Напевно не було такої сфери громадського, релігійного і культурного життя в Кривому Розі та на Криворіжжі, яке б не відчуло його батьківської турботи, мудрої настанови і адміністративної підтримки. За 25 років перебування у нашому краї він проявив себе як пастир, викладач, дослідник, адміністратор. Здається, неможливо переоцінити його внесок у формування та розвиток міста і регіону в бурхливі часи початку ХХ століття. Прогулюючись кривими вуличками старого міста і споглядаючи окремі залишки криворізької старовини, ми можемо навіть не усвідомлювати, що вони несуть в собі відбиток діяльності отця Автонома. Можливо, його важко назвати героєм, бо він не здійснював епічних поступків, а просто займався щоденною роботою і вирішував злободенні питання. Можливо його важко назвати почесним громадянином міста, оскільки він пішов у вічність не в кращі роки свого життя і, тим більше, не в zenіті слави. Однак, саме йому ми завдячуємо тими позитивними перетвореннями, які сприяли піднесенню Кривого Рогу. Тому, беззаперечно, ім'я протоієрея Автонома Лебедєва заслуговує вдячної пам'яті нащадків та належного молитовного і громадського вшанування.

---

[1] Справочная книга Херсонской епархии. – Одесса: Типография Е. И. Фесенко, 1906. – С. 205.

[2] Памятная книжка Херсонской губернии на 1901 год. – Херсон: Типография Херсонского Губернского Правления, 1901. – С. 38; Справочная книга Херсонской епархии... – С. 205.

[3] Херсонские епархиальные ведомости (далее – ХЕВ). – 1873. – №3. – С. 86.

[4] Справочная книга Херсонской епархии... – С. 367.

[5] Там же. – С. 399.

[6] Там же. – С. 405.

[7] Там же. – С. 367.

[8] Там же. – С. 399.

[9] ХЕВ. – 1873. – №3. – С. 86.

[10] ХЕВ. – 1873. – №17. – С. 573; ХЕВ. – 1874. – №18. – С. 613; ХЕВ. – 1875. – №18. – С. 618; Справочная книга Херсонской епархии... – С. 399.

[11] ХЕВ. – 1875. – №14. – С. 476.

[12] ХЕВ. – 1874. – №18. – С. 615.

[13] ХЕВ. – 1874. – №18. – С. 619.

[14] ХЕВ. – 1875. – №18. – С. 615.

[15] ХЕВ. – 1876. – №1. – С. 21.

[16] ХЕВ. – 1876. – №18. – С. 730.

[17] ХЕВ. – 1883. – №13. – С. 482–483.

[18] ХЕВ. – 1883. – №13. – С. 486.

[19] ХЕВ. – 1883. – №13. – С. 488.

[20] ХЕВ. – 1884. – №1. – С. 12.

[21] ХЕВ. – 1884. – №16. – С. 501.

[22] Козачинский Д., свящ. Памяти священника Дмитрия Синицкого (Некролог) // Прибавления к ХЕВ. – 1897. – №1. – С. 14.

[23] Медведева Н.А. «Чем глубже скорь, тем ближе Бог...»: Жизненный путь протоиерея Григория Синицкого / Н.А. Медведева, Г.Н. Медведев. – М.: ПСТГУ, 2010. – С. 19.

[24] Там же. – С. 52.

- [25] Козачинский Д., свящ. Памяти священника Димитрия Синецкого... – С. 18.
- [26] Справочная книга Херсонской епархии... – С. 205.
- [27] ХЕВ. – 1888. – №5. – С. 110.
- [28] Мельник О.О., Балабанов С.В. Историчний Хронограф Криворіжжя. – Кривий Ріг: Видавництво ФОП «Чернявський Д.О.», 2012. – С. 132.
- [29] Мельник О. О., Балабанов С. В. Исторична енциклопедія Криворіжжя. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. – Т. I. – С. 518.
- [30] Мельник О.О., Балабанов С.В. Историчний Хронограф Криворіжжя... – С. 133.
- [31] Божко О. «Пою Богу моему дондеже есмь»: життя і служіння настоятеля Миколаївської церкви Кривого Рогу священника Іоанна Бабури (друга половина XIX століття) // Сучасний вимір православної культури: збірник матеріалів Других міжнародних наукових Кирило-Мефодіївських читань, присвячених 1150-літтю слов'янської писемності та 1025-річчю Хрещення Київської Русі. – Вип. 2 / [редкол.: Архієпископ Криворізький і Нікопольський Єфрем (відп. ред.) та ін.]. – Кривий Ріг, 2013. – С. 81–86.
- [32] Мельник О.О., Балабанов С.В. Историчний Хронограф Криворіжжя... – С. 132; Справочная книга Херсонской епархии... С. 205.
- [33] Милянковский Ф., свящ. Памятная книжка для духовенства Херсонской епархии. – Одесса: Типография Е. И. Фесенко, 1902. – С. 246–247.
- [34] Мельник О.О., Балабанов С.В. Историчний Хронограф Криворіжжя... – С. 141.
- [35] Справочная книга Херсонской епархии... – С. 204.
- [36] Милянковский Ф., свящ. Памятная книжка для духовенства Херсонской епархии... – С. 246.
- [37] Божко О. Вознесенська церква Кривого Рогу (1904–1934): символ покоління: [Електронний ресурс]. – URL: <http://svecha.dp.ua/index.php/dukhovno-prosvetitskij-tsentr/istoricheskie-materialy/115-voznesevska-tserkva-krivogo-rogu-simvol-pokolinnya> (дата звернення: 17.06.2014.).
- [38] Справочная книга Херсонской епархии... – С. 205.
- [39] Милянковский Ф., свящ. Памятная книжка для духовенства Херсонской епархии... – С. 247.
- [40] Справочная книга Херсонской епархии... – С. 204–205.
- [41] Мельник О.О., Балабанов С.В. Историчний Хронограф Криворіжжя... – С. 132.

[42] Там само. – С. 139.

[43] Распределение уроков для одноклассных церковно-приходских школ Херсонской епархии с 2-х летним курсом // ХЕВ. – 1886. – № 20. – Вкладыш 1.

[44] Мельник О.О., Балабанов С.В. Историчний Хронограф Криворіжжя... – С. 141–142.

[45] Мельник О. О., Балабанов С. В. Исторична енциклопедія Криворіжжя... – С. 343; Памятная книжка Херсонской губернии на 1911 год. Первая часть. – Херсон: Типография Херсонского Губернского Правления, 1911. – С. 66; Памятная книжка Херсонской губернии на 1912 год. – Херсон: Типография Херсонского Губернского Правления, 1912. – С. 58; Памятная книжка Херсонской губернии на 1913 год. – Херсон: Губернская Типография, 1913. – С. 128; Памятная книжка Херсонской губернии на 1914 год. – Херсон: Губернская Типография, 1914. – С. 128.

[46] Божко О. Життєвий шлях настоятеля Покровської церкви на Карнаватці протоієрея Діодора Якубовича: від ясел до Голгофи: [Електронний ресурс]. – URL: <http://svecha.dp.ua/index.php/dukhovno-prosvetitskij-tsentr/istoricheskie-materialy/65-zhittevij-shlyakh-nastoyatelya-pokrovskoj-tserkvi-na-karnavattsi-protiireya-diodora-yakubovicha-vid-yasel-do-golgofi> (дата звернення: 17.06.2014.).

[47] Мельник О.О., Балабанов С.В. Историчний Хронограф Криворіжжя... – С. 110.

[48] Памятная книжка Херсонской губернии на 1901 год... – С. 38; Милянковский Ф., свящ. Памятная книжка для духовенства Херсонской епархии... – С. 243; Мельник О.О., Балабанов С.В. Исторична енциклопедія Криворіжжя... – С. 267, 423; Справочная книга Херсонской епархии... – С. 205; Памятная книжка Херсонской губернии на 1911 год... – С. 58; Памятная книжка Херсонской губернии на 1912 год... – С. 50; Памятная книжка Херсонской губернии на 1913 год... – С. 112; Памятная книжка Херсонской губернии на 1914 год... – С. 111.

[49] Милянковский Ф., свящ. Памятная книжка для духовенства Херсонской епархии... – С. 243–252.

[50] Справочная книга Херсонской епархии... – С. 204.

[51] Там же. – С. 220.

[52] Там же. – С. 208.

[53] Памятная книжка Херсонской губернии на 1912 год... – С. 50.

[54] Мельник О. О., Балабанов С. В. Исторична енциклопедія Криворіжжя... – С. 423.

[55] Справочная книга Херсонской епархии... – С. 205.

[56] Там же; Милянський Ф., свящ. Памятная книжка для духовенства Херсонской епархии... – С. 246–247.

[57] Справочная книга Херсонской епархии... – С. 366–367.

[58] ХЕВ. – 1895. – №9. – С. 245–246.

[59] Справочная книга Херсонской епархии... – 398–399.

[60] Там же. – С. 404–405.

[61] Медведева Н.А. «Чем глубже скорбь, тем ближе Бог...»... – С. 24.

[62] Там же. – С. 21.

[63] Божко О. Життєвий шлях настоятеля Покровської церкви на Карнаватці протоієрея Діодора Якубовича: від ясел до Голгофи...

[64] Божко О. «Благочестиваго корене пречестная отрасль...»: з життя настоятеля Різдва-Богородичного храму Кривого Рогу священика Володимира Бабури: [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.svecha.dp.ua/index.php/dukhovno-prosvetitskij-tsentri/istoricheskie-materialy/67-bлагоchestivago-korene-prechestnaya-otrasl-z-zhittya-nastoyatelya-rizdvo-bogorodichnogo-khramu-krivogo-rogu-svyashchenika-volodimira-baburi> (дата відвідування: 17.06.2014.); Божко О. Літературна діяльність настоятеля Різдва-Богородичного храму м. Кривий Ріг священика Володимира Бабури в журналі «Друг трезвости»: [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.svecha.dp.ua/index.php/dukhovno-prosvetitskij-tsentri/istoricheskie-materialy/83-literaturna-diyalnist-nastoyatelya-rizdvo-bogorodichnogo-khramu-m-krivij-rig-svyashchenika-volodimira-baburi-v-zhurnali-dukhtrezvosti> (дата відвідування: 17.06.2014.); Божко О. Публікації криворізького священика Володимира Бабури на сторінках московського журналу «Душеполезное чтение»: [Електронний ресурс]. – URL: <http://svecha.dp.ua/index.php/dukhovno-prosvetitskij-tsentri/istoricheskie-materialy/106-publikatsiji-krivorizkogo-svyashchenika-volodimira-baburi-na-storinkakh-moskovskogo-zhurnalu-dushepoleznoe-chtenie> (дата відвідування: 17.06.2014.).

[65] Милянський Ф., свящ. Памятная книжка для духовенства Херсонской епархии... – С. 250.

[66] Медведева Н.А. «Чем глубже скорбь, тем ближе Бог...»... – С. 684.

[67] Там же. – С. 20.

[68] Божко О.О. Життя і мученицька кончина криворізького священика Михайла Пухальського (†1918) // «Сучасні соціально-гуманітарні дискурси». Матер. IV Всеукр. наук. конфер. з міжнар. участю. (м. Дніпропетровськ, 22 березня 2014 р.): у 3-х частинах. – Д.: ТОВ «Інновація», 2014. – ч. 3. – С. 12–15.

Опубліковано 19.06.2014: <http://svecha.dp.ua/index.php/dukhovno-prosvetitskij-tsentri/istoricheskie-materialy/122-dobrij-pastir-krivorizkoji-zemli-zhittya-i-sluzhinnya-protoiereya-avtonoma-lebedeva-1863-1922>.

[69] Медведева Н.А. «Чем глубже скорбь, тем ближе Бог...»... – С. 20.

[70] Криворіжжя: більшовизм проти Православ'я (1920 – 1930): Збірник документів і матеріалів. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2005. – С. 103–104.

[71] Медведева Н.А. «Чем глубже скорбь, тем ближе Бог...»... – С. 52.

[72] Божко О. О. Кривий Ріг у архіпастирському служінні священномученика Онуфрія (Гагалюка) // Гуманітарний журнал. – 2010. – № 3–4. – С. 107–112.

[73] Медведева Н.А. «Чем глубже скорбь, тем ближе Бог...»... – С. 52.

[74] Божко О. О. Кривий Ріг у архіпастирському служінні... – С. 107–112.

[75] Медведева Н.А. «Чем глубже скорбь, тем ближе Бог...»... – С. 684.